ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 13ης Ιουλίου 1995 *

Στην υπόθεση C-391/93,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundessozialgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Umberto Perrotta

και

Allgemeine Ortskrankenkasse München,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 25, παράγραφοι 1 και 4, και 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward (εισηγητή) και L. Sevón, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο προσφεύγων της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενος από τον J. Stahlberg, δικηγόρο Μονάχου,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τον E. Röder, Ministerialrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τον καθηγητή U. Leanza, προϊστάμενο της Υπηρεσίας Διπλωματικών Διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τον Δ. Γκουλούση, νομικό σύμβουλο, και τον H. Kreppel, δημόσιο υπάλληλο κράτους μέλους αποσπασμένο στη Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του προσφεύγοντος της κύριας δίκης, εκπροσωπουμένου από τον J. Stahlberg, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τους Δ. Γκουλούση και J. Sack, νομικό σύμβουλο, κατά τη συνεδρίαση της 30ής Μαρτίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Μαΐου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 15ης Ιουλίου 1993, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Αυγούστου 1993, το Bundessozialgericht υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, διάφορα προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 25, παράγραφοι 1 και 4, και 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός 1408/71).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Perrotta και του Allgemeine Ortskrankenkasse München (γενικού ταμείου ασφαλίσεως ανεργίας του Μονάχου) σχετικά με αίτημα χορηγήσεως παροχών ασθενείας σε χρήμα.

3 Δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, «ο μισθωτός ή μη μισθωτός σε πλήρη ανεργία, ο οποίος πληροί τους όρους που απαιτούνται από τη νομοθεσία κράτους μέλους για να έχει δικαίωμα παροχών και ο οποίος

μεταβαίνει σε ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη για να αναζητήσει εργασία, διατηρεί το δικαίωμα των παροχών αυτών» υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αφενός, ο εργαζόμενος πρέπει να εγγραφεί ως αιτών εργασία και να παραμείνει στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του αρμοδίου κράτους επί, καταρχήν, τέσσερις εβδομάδες τουλάχιστον μετά την έναρξη της ανεργίας (στοιχείο α')· αφετέρου, πρέπει να εγγραφεί ως αιτών εργασία στις υπηρεσίες απασχολήσεως καθενός των κρατών μελών στα οποία μεταβαίνει και να υποβάλλεται στον έλεγχο που είναι οργανωμένος εκεί (στοιχείο β'). Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, διατηρεί το δικαίωμα παροχών για χρονικό διάστημα τριών μηνών κατ' ανώτατο όριο από την ημερομηνία κατά την οποία έπαυσε να είναι στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως του κράτους από το οποίο αναχώρησε, χωρίς η συνολική διάρκεια χορηγήσεως των παροχών να μπορεί να υπερβαίνει το χρονικό διάστημα για το οποίο έχει δικαίωμα παροχών δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους αυτού (στοιχείο γ').

4 Κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 69, αν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στο αρμόδιο κράτος πριν από τη λήξη του προαναφερθέντος διαστήματος συνεχίζει να έχει δικαίωμα παροχών σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού. Χάνει κάθε δικαίωμα παροχών αν δεν επιστρέψει εκεί πριν από τη λήξη του διαστήματος αυτού, εκτός σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπου το χρονικό αυτό διάστημα μπορεί να παραταθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες ή τους αρμόδιους φορείς.

5 Εξάλλου, όσον αφορά τη χορήγηση των παροχών ασθενείας, το άρθρο 25, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού ορίζει τα ακόλουθα:

«Ο σε ανεργία μισθωτός ή μη μισθωτός για τον οποίο εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 69, παράγραφος 1, (...) και ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους για να έχει δικαίωμα παροχών εις είδος και εις χρήμα, (...) λαμβάνει, κατά τη διάρκεια [του χρονικού διαστήματος] που προβλέπεται στο άρθρο 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ', τις ακόλουθες παροχές:

α) παροχές εις είδος που χορηγούνται, για λογαριασμό του αρμοδίου φορέα, από τον φορέα του κράτους μέλους στο οποίο αναζητεί απασχόληση, σύμ-

φωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον τελευταίο αυτόν φορέα, σαν να ήταν ασφαλισμένος σε αυτόν·

β) παροχές εις χρήμα που καταβάλλονται από τον αρμόδιο φορέα σύμφωνα με τη νομοθεσία που εφαρμόζεται απ' αυτόν (...)»

6 Στην παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου διευκρινίζεται το εξής:

«Με την επιφύλαξη νομοθετικών διατάξεων κράτους μέλους που επιτρέπουν τη χορήγηση παροχών ασθενείας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, η διάρκεια [του χρονικού διαστήματος] που προβλέπεται στην παράγραφο 1 δύναται, σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας, να παραταθεί από τον αρμόδιο φορέα μέχρι το ανώτατο όριο που προβλέπεται στη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν.»

7 Τέλος, το άρθρο 26 του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, που καθορίζει τον τρόπο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον προαναφερθέντα κανονισμό 2001/83, διευκρινίζει συναφώς, στην παράγραφο 6, ότι

«Στις περιπτώσεις που καθορίζονται στο άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού, ο φορέας ασφαλίσεως ασθενείας του τόπου στον οποίο μετέβη ο άνεργος πληροφορεί τον αρμόδιο φορέα ασφαλίσεως ασθενείας και τον αρμόδιο φορέα ασφαλίσεως ανεργίας ότι κρίνει πως πληρούνται οι όροι που δικαιολογούν την παράταση της χορηγήσεως παροχών εις είδος και εις χρήμα, αιτιολογεί τη γνώμη του και συνάπτει στην ανακοίνωση, που απευθύνεται στον

αρμόδιο φορέα ασφαλίσεως ασθενείας, μία εμπεριστατωμένη έκθεση του ελεγκτή ιατρού για την κατάσταση του ασθενούς, υποδεικνύοντας την προβλεπόμενη διάρκεια [του χρονικού διαστήματος] πληρώσεως των απαιτουμένων όρων για την εφαρμογή του άρθρου 25, παράγραφος 4, του κανονισμού. Ο αρμόδιος φορέας ασφαλίσεως ασθενείας αποφασίζει για την παράταση της χορηγήσεως των παροχών στον ασθενή άνεργο.»

8 Ο Perrotta, Ιταλός υπήκοος, αφού εργάσθηκε στη Γερμανία ως βοηθός οικοδόμου, ενεγράφη στις 8 Ιανουαρίου 1985 ως αιτών εργασία στο Arbeitsamt München (γραφείο εργασίας του Μονάχου, στο εξής: γραφείο εργασίας) και έλαβε παροχές ανεργίας βάσει της γερμανικής νομοθεσίας.

9 Στη συνέχεια, το γραφείο εργασίας τού παρέσχε άδεια να μεταβεί στην Ιταλία, σύμφωνα με το άρθρο 69 του κανονισμού 1408/71, προς αναζήτηση εργασίας για χρονικό διάστημα τριών μηνών, που έληγε στις 19 Μαρτίου 1985. Κατά τη διάρκεια της διαμονής του στην Ιταλία συνέχισε να λαμβάνει παροχές ανεργίας βαρύνουσες το γερμανικό σύστημα ασφαλίσεως μέσω του οικείου φορέα του τόπου διαμονής.

10 Στις 15 Μαρτίου 1985 ο Perrotta ασθένησε και νοσηλεύθηκε σε νοσοκομείο στην Ιταλία από τις 25 Απριλίου μέχρι τις 9 Μαΐου 1985. Στις 19 Μαρτίου 1985, ήτοι την τελευταία ημέρα της τρίμηνης περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας εδικαιούτο να παραμείνει στην Ιταλία, υπέβαλε, μέσω του ιταλικού οργανισμού ασφαλίσεως ασθενείας, αίτηση χορηγήσεως παροχών ασθενείας σε χρήμα, η οποία περιήλθε στο γερμανικό ταμείο ασθενείας στις 28 Μαρτίου 1985, συμπληρώνοντας το έντυπο Ε 115, συνοδευόμενο από ιατρική γνωμάτευση. Το γερμανικό ταμείο χορήγησε τις παροχές ασθενείας για τις πέντε απομένουσες ημέρες της τρίμηνης περιόδου, ήτοι από τις 15 Μαρτίου μέχρι τις 19 Μαρτίου 1985. Κατά τα λοιπά, απέρριψε με απόφαση της 29ης Απριλίου 1985 την αίτηση, με την αιτιολογία ότι το χρονικό διάστημα περί του οποίου γίνεται μνεία στο άρθρο 69, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 έληξε στις 19 Μαρτίου 1985. Οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι η ασθένεια του Perrotta συνεχίστηκε μέχρι τις 19 Ιουνίου 1985 και ότι, μετά την ημερομηνία αυτή, επέστρεψε στη Γερμανία.

11 Με την ένσταση που υπέβαλε στις 2 Αυγούστου 1985, ο Perrotta ισχυρίστηκε ότι από τις 15 Μαρτίου 1985 δεν ήταν σε κατάσταση να εργαστεί και να ταξιδέψει, ζήτησε δε από το ταμείο ασφαλίσεως ασθενείας να παρατείνει, για τον λόγο αυτό, το τρίμηνο διάστημα, στο πλαίσιο της διακριτικής του ευχέρειας, και να του χορηγήσει παροχές ασθενείας για όλη τη διάρκεια της ανικανότητάς του προς εργασία.

12 Πριν λάβει απόφαση επ' αυτού, το ταμείο ασφαλίσεως ασθενείας απευθύνθηκε στο γραφείο εργασίας ζητώντας την άποψή του σχετικά με την ενδεχόμενη παράταση της χρονικής περιόδου, σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71. Όμως, το γραφείο εργασίας αρνήθηκε να λάβει σχετική απόφαση, θεωρώντας ότι, στην προκειμένη υπόθεση, πρόκειται για αίτηση παρατάσεως της προβλεπόμενης για την καταβολή παροχών ασθενείας περιόδου, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 4, του ίδιου κανονισμού, η οποία υπάγεται στην αρμοδιότητα του ταμείου. Με απόφαση της 29ης Απριλίου 1986 το ταμείο απέρριψε την ένσταση, με την αιτιολογία ότι το δικαίωμα λήψεως παροχών ασθενείας σε χρήμα έπαυσε με τη λήξη της επιτρεπόμενης περιόδου διαμονής σε άλλο κράτος μέλος πέραν του αρμοδίου και ότι η ενδεχόμενη παράταση της σχετικής χρονικής περιόδου μπορεί να δικαιολογείται μόνον εφόσον υφίσταται «περίπτωση ανωτέρας βίας» κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, προς την οποία δεν μπορεί να εξομοιωθεί η ασθένεια του αιτούντος.

13 Ο Perrotta άσκησε προσφυγή ενώπιον του Sozialgericht κατά της αποφάσεως του ταμείου. Κατόπιν της απορρίψεώς της, άσκησε έφεση ενώπιον του Landessozialgericht, το οποίο την απέρριψε με την αιτιολογία ότι ασθένεια ή ανικανότητα προς εργασία οφειλομένη σε ασθένεια δεν αποτελεί, αυτή καθαυτή, περίπτωση ανωτέρας βίας και ότι η ασθένεια από την οποία έπασχε ο Perrotta, ήτοι, κατά τον πραγματογνώμονα ιατρό τον οποίο διόρισε το δικαστήριο αυτό, ρευματική αρθρίτιδα των μικρών αρθρώσεων του χεριού συνοδευόμενη από εκφυλιστικές παραμορφώσεις της σπονδυλικής στήλης, δεν ήταν τόσο σοβαρή ώστε να εμποδίσει την έγκαιρη επιστροφή του στο Μόναχο με τα συνήθη μέσα μεταφοράς πριν από τη λήξη της τρίμηνης περιόδου.

14 Ο Perrotta αμφισβήτησε την απόφαση αυτή ενώπιόν του Bundessozialgericht, το οποίο υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) α) Οφείλει ο αρμόδιος φορέας ασφαλίσεως ασθενείας να θεωρήσει ότι η αίτηση παροχών ανεργίας σε χρήμα, η οποία υποβλήθηκε κατά την τελευταία ημέρα του χρονικού διαστήματος που προβλέπεται στο άρθρο 25, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, στον φορέα ασφαλίσεως ασθενείας του τόπου στον οποίο μετέβη ο άνεργος, αποτελεί συγχρόνως — εμπροθέσμως υποβληθείσα — αίτηση παρατάσεως του κατά το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 χρονικού διαστήματος, ακόμη και όταν η παράταση ζητείται ρητά για πρώτη φορά μετά την έκδοση της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση χορηγήσεως της παροχής σε χρήμα;

β) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως: επιτρέπεται η παράταση του ανωτέρω χρονικού διαστήματος βάσει αιτήσεως που υποβλήθηκε μετά τη λήξη του;

2) Αποτελεί προϋπόθεση για την απόφαση που λαμβάνει κατά διακριτική ευχέρεια ο αρμόδιος φορέας κατά το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 το να έχει εμποδιστεί ο άνεργος λόγω ανωτέρας βίας να επιστρέψει στο αρμόδιο για τις παροχές ασφαλίσεως ασθενείας κράτος εντός του τριμήνου χρονικού διαστήματος του άρθρου 25, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, ή πρέπει κατά τη λήψη της ανωτέρω αποφάσεως να κρίνεται επίσης κατά πόσον συντρέχει περίπτωση ανωτέρας βίας;

3) Πρέπει να θεωρηθεί ότι συντρέχει περίπτωση ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, οσάκις

ο ανίκανος προς εργασία άνεργος δεν επιστρέφει, λόγω του ότι είναι ασθενής, εντός του τρίμηνου χρονικού διαστήματος στο αρμόδιο κράτος, μολονότι μπορούσε να ταξιδεύσει;»

15 Καταρχάς, πρέπει να εξεταστεί η άποψη την οποία υποστηρίζει ο Perrotta, κατά την οποία το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 αποκλείει την κάλυψη της ασφαλίσεως ασθενείας μόνον όταν η ασθένεια επέρχεται μετά τη λήξη του τρίμηνου διαστήματος περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ'. Αντιθέτως, η κάλυψη αυτή εξακολουθεί να υφίσταται, βαρύνουσα το αρμόδιο κράτος, για τις ασθένειες που εκδηλώθηκαν πριν από τη λήξη αυτού του χρονικού διαστήματος, οι οποίες όμως παρατείνονται και μετά το ως άνω χρονικό διάστημα παρά την ύπαρξη, στην ισχύουσα νομοθεσία, προϋποθέσεως διαμονής εντός της εθνικής επικράτειας από την οποία εξαρτάται η χορήγηση των παροχών.

16 Υπό τις συνθήκες αυτές ο Perrotta διατείνεται ότι τα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματα, καθόσον προϋποθέτουν ότι το άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 δεν του παρέχει στην προκειμένη περίπτωση το δικαίωμα να συνεχίσει να λαμβάνει παροχές μετά τη λήξη του τρίμηνου χρονικού διαστήματος, βασίζονται σε εσφαλμένη ερμηνεία της διατάξεως αυτής και, επομένως, δεν ασκούν επιρροή στη λύση της διαφοράς.

17 Αυτή η ερμηνεία του άρθρου 25, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συναφώς, αρκεί να σημειωθεί ότι η εν λόγω διάταξη αφορά τη χορήγηση παροχών ασθενείας σε ευρισκόμενο σε ανεργία εργαζόμενο ο οποίος έλαβε άδεια να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος για να αναζητήσει εκεί εργασία «κατά τη διάρκεια [του χρονικού διαστήματος] που προβλέπεται στο άρθρο 69, παράγραφος 1, στοιχείο γ'». Ακριβώς επειδή ο Perrotta ζήτησε να εξακολουθήσει να λαμβάνει, μετά το διάστημα αυτό, παροχές ασθενείας στο

έδαφος του κράτους στο οποίο μετέβη, πρέπει να εφαρμοστεί εν προκειμένω το άρθρο 25, παράγραφος 4, το οποίο αφορούν τα προδικαστικά ερωτήματα.

Επί του πρώτου ερωτήματος

18 Με το πρώτο ερώτημα το εθνικό δικαστήριο ερωτά, στην ουσία, αν το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71 έχει την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας υπεχρεούτο να εκδώσει απόφαση επί αιτήματος παρατάσεως του χρονικού διαστήματος χορηγήσεως παροχών ασθενείας, όταν το αίτημα αυτό δεν είχε υποβληθεί ρητώς από τον άνεργο, αλλά μπορεί να συναχθεί από αίτηση χορηγήσεως παροχών ασθενείας σε χρήμα, υποβληθείσα λίγο πριν από τη λήξη του χρονικού διαστήματος περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού στον οργανισμό ασφαλίσεως ασθενείας του τόπου στον οποίο μετέβη ο άνεργος. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν ο αρμόδιος φορέας μπορεί νομίμως να αποφανθεί επί ρητού αιτήματος παρατάσεως, υποβληθέντος μετά τη λήξη του σχετικού χρονικού διαστήματος.

19 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι ούτε το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71 ούτε το άρθρο 26, παράγραφος 6, του κανονισμού 574/72 επιβάλλει την υποβολή ρητού αιτήματος εκ μέρους του ανέργου για την παράταση του χρονικού διαστήματος καταβολής παροχών ασθενείας. Επιπλέον, μεταξύ των περιπτώσεων ασθενείας οι οποίες μπορούν να δικαιολογήσουν την παράταση του ως άνω διαστήματος, ορισμένες μπορεί να είναι τέτοιας φύσεως ώστε να εμποδίζουν την υποβολή ρητού αιτήματος.

20 Σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, ο αρμόδιος οργανισμός μπορεί εύλογα να υποθέσει ότι ο άνεργος, ο οποίος υπέβαλε αίτηση, πριν ακριβώς λήξει το τρίμηνο διάστημα για το οποίο είχε λάβει άδεια να μεταβεί σε άλλο κράτος μέλος,

μέσω του ταμείου ασφαλίσεως ασθενείας του κράτους αυτού, ζητώντας να του χορηγηθούν παροχές ασθενείας σε χρήμα, επιθυμεί να μπορεί να συνεχίσει να λαμβάνει τις εν λόγω παροχές καθ' όλη τη διάρκεια της ασθενείας του και, κατά συνέπεια, να επιτύχει παράταση του χρονικού διαστήματος καταβολής παροχών περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 25, παράγραφος 1, του κανονισμού.

21 Επομένως, στο πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71 έχει την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας υποχρεούται να αποφανθεί επί αιτήσεως περί παρατάσεως του διαστήματος καταβολής παροχών ασθενείας, ακόμα και όταν το αίτημα αυτό δεν υποβλήθηκε ρητά από τον άνεργο αλλά μπορεί να συναχθεί από αίτηση χορηγήσεως παροχών λόγω ασθενείας σε χρήμα, η οποία υποβλήθηκε, ακριβώς πριν λήξει το διαλαμβανόμενο στο άρθρο 25, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού χρονικό διάστημα, στον οργανισμό ασφαλίσεως ασθενείας του τόπου στον οποίο μετέβη ο άνεργος.

22 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως αυτής, παρέλκει να δοθεί απάντηση στο δεύτερο σκέλος του πρώτου ερωτήματος.

Επί του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος

23 Με το δεύτερο ερώτημα το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν ο αρμόδιος φορέας έχει εξουσία να εκτιμήσει, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, αν υφίσταται περίπτωση ανωτέρας βίας. Με το τρίτο του ερώτημα ερωτά, στην ουσία, αν είναι δυνατό να γίνει δεκτό ότι συντρέχει ανωτέρα βία, κατά την έννοια της ίδιας διατάξεως, όταν ο άνεργος μπορεί να ταξιδεύσει, έστω και αν είναι ανίκανος προς εργασία λόγω ασθενείας.

24 Τα ερωτήματα αυτά πρέπει να εξεταστούν από κοινού.

25 Κατά πάγια νομολογία, δεδομένου ότι η έννοια της ανωτέρας βίας δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο στους διάφορους τομείς εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να προσδιορίζεται σε συνάρτηση με το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου προορίζεται να παραγάγει τα αποτελέσματά της (βλ. την απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 1993, C-124/92, An Bord Bainne Co-operative Ltd και Compagnie Inter-Agra, Συλλογή 1993, σ. I-5061, σκέψη 10).

26 Εν προκειμένω, το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού χρησιμοποιεί την έννοια της ανωτέρας βίας με σκοπό να προσδιορίσει τις περιπτώσεις στις οποίες εξακολουθεί να λαμβάνει παροχές ασθενείας ο άνεργος ο οποίος μετέβη σε κράτος μέλος, διαφορετικό από το αρμόδιο, μετά τη λήξη του χρονικού διαστήματος περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 25, παράγραφος 1.

27 Ο σεβασμός που οφείλεται στην κατάσταση της υγείας του ανέργου προϋποθέτει ότι η έννοια της ανωτέρας βίας, περί της οποίας γίνεται λόγος στο άρθρο 25, παράγραφος 4, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι περιορίζεται στην απόλυτη αδυναμία επιστροφής στο αρμόδιο κράτος. Η έννοια αυτή πρέπει να εννοηθεί, ευρύτερα, ως καλύπτουσα τις εξωτερικές ως προς τον άνεργο περιστάσεις, που είναι ασυνήθεις και απρόβλεπτες, οι συνέπειες των οποίων δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρά μόνο με υπερβολικές θυσίες, παρά την επίδειξη κάθε δυνατής επιμέλειας.

28 Κατά συνέπεια, η εξακρίβωση της υπάρξεως περιπτώσεως ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 4, προϋποθέτει ότι ο αρμόδιος φορέας προβαίνει σε εκτίμηση των περιστάσεων της κάθε υποθέσεως για να

καθορίσει, ιδίως, αν η επιστροφή στο αρμόδιο κράτος είναι ικανή να προκαλέσει επιδείνωση της καταστάσεως της υγείας του ανέργου, να μειώσει τις πιθανότητες ιάσεώς του ή να τον υποβάλει σε δοκιμασία στην οποία δεν θα έπρεπε λογικά να υποβληθεί.

29 Κατά συνέπεια, αυτή καθαυτή η ικανότητα του ανέργου να ταξιδεύσει δεν μπορεί να αποκλείσει εκ των προτέρων τη δυνατότητα παρατάσεως της ως άνω περιόδου του άρθρου 25, παράγραφος 4.

30 Κατά τον Perrotta, ο ευρισκόμενος σε ανεργία εργαζόμενος που είναι ανίκανος προς εργασία λόγω ασθενείας πληροί την προϋπόθεση ανωτέρας βίας κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 4, είτε είναι ικανός να ταξιδεύσει είτε όχι, εφόσον η επέλευση ή η διάρκεια της ασθενείας δεν απορρέει από βαριά αμέλειά του.

31 Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, η βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 1, χορήγηση παροχών ασθενείας σε χρήμα στον εργαζόμενο που μεταβαίνει σε άλλο κράτος μέλος για να αναζητήσει εκεί εργασία απαιτεί, εξ ορισμού, ότι ο δικαιούχος είναι ανίκανος προς εργασία λόγω ασθενείας. Εφόσον η διάταξη αυτή επιτρέπει, σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας, παρέκκλιση από την υποχρέωση επιστροφής στο έδαφος του αρμοδίου κράτους πριν από τη λήξη του προβλεπόμενου από την εν λόγω διάταξη χρονικού διαστήματος για να μπορέσει ο άνεργος να συνεχίσει να λαμβάνει από το κράτος αυτό παροχές ασθενείας, ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε οπωσδήποτε να προσδώσει στον όρο της ανωτέρας βίας διαφορετική έννοια από εκείνη της απλής έννοιας της ασθενείας ή της ανικανότητας προς εργασία λόγω ασθενείας. Διαφορετικά, τούτο θα ήταν περιττό σε σχέση με τον κίνδυνο του οποίου η επέλευση αποτελεί προϋπόθεση της χορηγήσεως παροχών ασθενείας, σε είδος ή σε χρήμα.

32 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι στο δεύτερο και το τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, προς εξακρίβωση του αν υφίσταται περίπτωση ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να προβαίνει σε εκτίμηση των περιστάσεων της υποθέσεως προς προσδιορισμό του αν μπορεί να απαιτηθεί λογικά από τον άνεργο να επιστρέψει στο αρμόδιο κράτος, λαμβανομένων υπόψη όχι μόνον των κινδύνων επιδεινώσεως της καταστάσεως της υγείας του

ή της μειώσεως των πιθανοτήτων ιάσεως που συνεπάγεται το ταξίδι της επιστροφής, αλλά και της καταπονήσεως λόγω της δοκιμασίας στην οποία θα υποχρεωθεί κατ' αυτόν τον τρόπο να υποβληθεί, δεδομένου, αφενός, ότι η έννοια της ανωτέρας βίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει την απόλυτη αδυναμία επιστροφής στο αρμόδιο κράτος και, αφετέρου, ότι η σωματική ικανότητα να ταξιδεύσει δεν μπορεί αυτή καθαυτή να αποκλείσει τη διαπίστωση υπάρξεως μιας τέτοιας περιπτώσεως ανωτέρας βίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική και η Ιταλική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 15ης Ιουλίου 1993 το Bundessozialgericht, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 25, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής

ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, έχει την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας υποχρεούται να αποφανθεί επί αιτήσεως περί παρατάσεως του διαστήματος καταβολής παροχών ασθενείας, ακόμα και όταν το αίτημα αυτό δεν υποβλήθηκε ρητά από τον άνεργο αλλά μπορεί να συναχθεί από αίτηση χορηγήσεως παροχών λόγω ασθενείας σε χρήμα, η οποία υποβλήθηκε, ακριβώς πριν λήξει το διαλαμβανόμενο στο άρθρο 25, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού χρονικό διάστημα, στον οργανισμό ασφαλίσεως ασθενείας του τόπου στον οποίο μετέβη ο άνεργος.

2) **Προς εξακρίβωση του αν υφίσταται περίπτωση ανωτέρας βίας, κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, ο αρμόδιος φορέας πρέπει να προβαίνει σε εκτίμηση των περιστάσεων της υποθέσεως προς προσδιορισμό του αν μπορεί να απαιτηθεί λογικά από τον άνεργο να επιστρέψει στο αρμόδιο κράτος, λαμβανομένων υπόψη όχι μόνον των κινδύνων επιδεινώσεως της καταστάσεως της υγείας του ή της μειώσεως των πιθανοτήτων ιάσεως που συνεπάγεται το ταξίδι της επιστροφής, αλλά και της καταπονήσεως λόγω της δοκιμασίας στην οποία θα υποχρεωθεί κατ' αυτόν τον τρόπο να υποβληθεί, δεδομένου, αφενός, ότι η έννοια της ανωτέρας βίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει την απόλυτη αδυναμία επιστροφής στο αρμόδιο κράτος και, αφετέρου, ότι η σωματική ικανότητα να ταξιδεύσει δεν μπορεί αυτή καθαυτή να αποκλείσει τη διαπίστωση υπάρξεως μιας τέτοιας περιπτώσεως ανωτέρας βίας.**

Jann Edward Sevón

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιουλίου 1995.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πρώτου τμήματος

P. Jann